

ILMIÖLÄHTÖISET MATERIAALIT KIRJALLISUUSKASVATUKSEEN

Kaisa Laaksonen
toiminnanjohtaja, Lastenkirjainstituutti

Innostavat ilmiöt – kirjallisuuskasvatus varhaiskasvatuksessa
25.3.2026

Ilmiölähtöiset materiaalit kirjallisuuskasvatukseen

- Lastenkirjainstituutti on laatinut kahteen teemaan liittyvät materiaalipaketit lasten ja nuorten ilmiölähtöiseen kirjallisuuskasvatukseen.
- Teemat ovat **kestävä kehitys** ja **perheet yhteiskunnassa**. Kummastakin teemasta on toteutettu erikseen varhaiskasvatukseen, alakouluun ja yläkouluun suunnattu materiaalipaketti.
- Kukin materiaalipaketti pohjautuu 1–6 kyseistä teemaa käsittelevään lasten- tai nuortenkirjaan.
- Lastenkirjainstituutti on laatinut materiaalipaketit Otto A. Malmin lahjoitusrahaston tuella.

Materiaalien tavoitteena on:

- Tarjota opettajille ja varhaiskasvatuksen ammattilaisille helposti käyttöön otettava kirjallisuuskasvatuksen opetusmateriaalikonaisuus, joka samalla laajentaa kirjallisuuden käyttöä muiden oppiaineiden sisältöön ilmiölähtöisesti.
- Tuoda esille lasten- ja nuortenkirjallisuuden mahdollisuudet herättää lasten ja nuorten kiinnostus käsiteltävänä olevaan ilmiöön.
- Innostaa tutustumaan ajankohtaisiin lasten- ja nuortenkirjoihin ja laventaa käsitystä lasten- ja nuortenkirjallisuuden käytöstä koulussa.

Materiaalit sisältävät:

- Lyhyet esittelyt materiaalipaketin pohjana käytettävistä lasten- tai nuortenkirjoista.
- Vaihtoehtoisia toimintavinkkejä kirjan ja teeman ympärillä.
- Kirjalistan, jossa on lisää samaan teemaan liittyviä, kohderyhmälle sopivia lasten- tai nuortenkirjoja, joihin tehtäviä voi myös soveltaa.

Vapaasti ja maksutta hyödynnettävät materiaalipaketit löytyvät Lukemo-sivustolta.

Materiaalipaketeista on myös ladattavat ja tulostettavat pdf-versiot.

Materiaalipaketit

Kestävä kehitys

- Varhaiskasvatus
- Alakoulu
 - Tietokirjasta tarinaksi
 - Tarinasta tietoa
- Yläkoulu
 - Tietokirjasta tarinaksi
 - Tarinasta tietoa

Perheet yhteiskunnassa

- Varhaiskasvatus
- Esi- ja alkuopetus
 - Erilaiset perheet ja perhemuodot
 - Uusi perheenjäsen
- 3.–6. vuosiluokat
 - Muutto ja pakolaisuus
 - Perheet ennen ja nyt
- Yläkoulu

Varhaiskasvatus

Ilmiö: perheet yhteiskunnassa

Kirjat

- Katajavuori, Riina & Ruohonen Hannamari: *Kielo miettii*. Enostone 2021.
- Jeffs, Lotte & Davey, Sharon: *Verraton perheeni*. Mäkelä 2023. Suomentanut Raija Rintamäki.
- Brooks, Felicity & Ferrero, Mar: *Monen sortin perheet*. Lasten Keskus 2020. Suomentanut Tuuli-Maaria Rauta.

Keskustellaan kirjan sisällöstä

Onko kirjassa yksi vai useampi perhe? Valitkaa yksi perhe ja pohtikaa, keitä kaikkia siihen kuuluu. Voitte tarkastella perhettä myös pelkän kuvituksen kautta.

Pohtikaa yhdessä, mitä eri perhesanat tarkoittavat. Mitä esimerkiksi tarkoittaa sisko tai veli? Entä setä, eno, tati tai serkku?

Millainen sinun perheesi on? Keitä siihen kuuluu?

Tehtävät

1. Oma perhe

Piirtäkää tai askarrelkaa oma perhe. Lapsi voi piirtää ensin itsensä ja sen jälkeen ympärilleen oman perheensä tai lähipiirinsä. Pohtikaa yhdessä, keitä perheeseen kuuluu tai voi kuulua. Tehtävässä voi hyödyntää erilaisia piirustus- ja askartelumateriaaleja.

2. Draamaleikki

Luokaa draamaleikki kirjan tarinan tai sisällön pohjalta. Leikissä voidaan esimerkiksi seurata yhden perheen elämää, tai siinä voidaan tavata useita erilaisia perheitä.

Voitte sopia yhdessä, mikä osa tilasta on mikäkin esimerkiksi kuvitteellisessa kodissa, johon tapahtumat sijoittuvat. Tunnelmaa voi muokata esimerkiksi muuttamalla valaistusta tai hyödyntämällä musiikkia.

Draamaleikki mahdollistaa mielikuvituksellisiakin tapahtumakulkuja ja hahmoja. Lapsia voi kannustaa osallistumaan draamaleikin sisältöön, mutta ohjaajan on hyvä kuitenkin huolehtia, ettei esimerkiksi erilaisiin ihmisryhmiin liitetä haitallisia stereotypioita.

Draamaleikin kautta lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ilman ennalta annettuja odotuksia siitä, mitä lapsi voi tai saa haluta tehdä ja leikkiä. Kannusta lapsia kokeilemaan erilaisia rooleja ja roolivaatteita ilman sukupuolittavaa ajatusmaailmaa.

Muista, että draamaleikkiin voi osallistua monella tavalla. Ne, jotka eivät välttämättä halua heti rooleja, voivat seurata tapahtumia ensin sivusta, ennen kuin osallistuvat aktiivisesti, tai he voivat osallistua kuvitteellisen tilan luomiseen tai tarinan kulun ideoimiseen.

3. Leluperheet

Muodostakaa leluista erilaisia perheitä. Keksikää yhdessä lelujen roolit perheessä ja mietтікää niiden perhesuhteita. Pitäkää mielessä, että perheeseen voi kuulua myös muita läheisiä tai vaikkapa lemmikkejä!

Voitte jatkaa leikkiä pohtimalla, mistä kukin perheenjäsen pitää, mitä kieliä perheissä puhutaan tai millaisissa kodeissa perheet asuvat.

Muita teemaan sopivia kirjoja

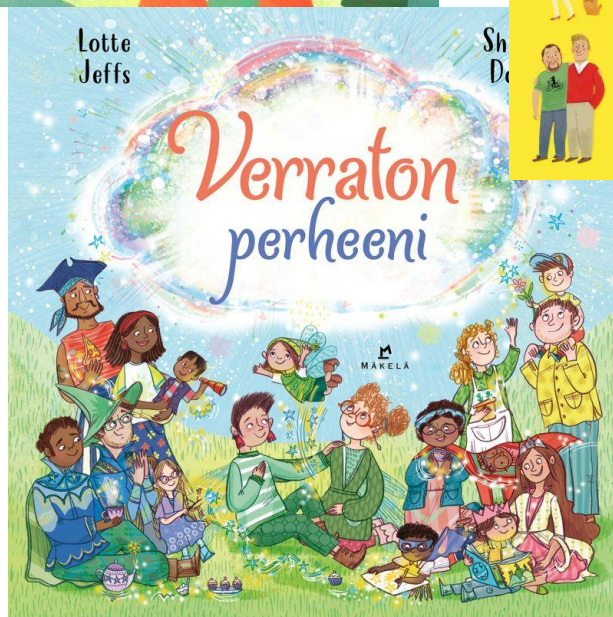
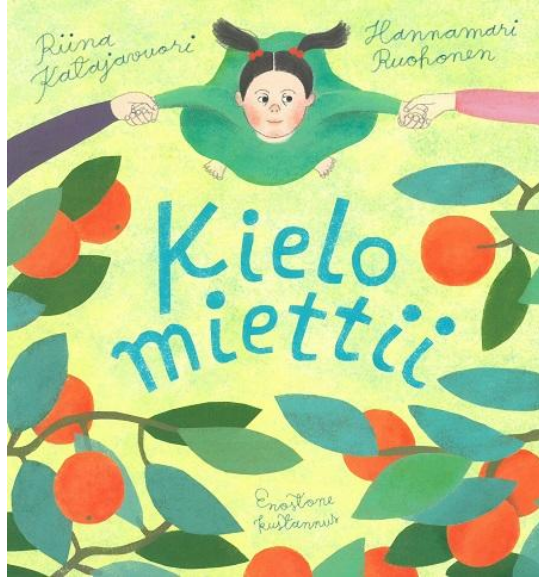
- Lestelä, Johanna: *Tuikku*-sarja. Otava 2019–.
- Marttinen, Tittamari & Ilander, Johanna: *BonusSisko*-sarja. Mäkelä 2021–.
- Saahko, Lotta-Sofia & Mallius, Mira: *Lilja muuttaa maailmalle*. Tammi 2024.
- Silvander-Rosti, Susanna & Sarell, Nadja: *Sulo ja Elsi* -sarja. Otava 2021–.
- Viherjuuri, Heidi & Rynnänen, Henna: *Terveisiä mummon mökiltä*. Mäkelä 2024.

Kuva: Mira Aro.

LUkeMO

Tehtävät

Oma perhe

Draamaleikki

Leluperheet

Varhaiskasvatus

Ilmiö: kestävä kehitys

Luetaan yhdessä kuvakirja, jossa kerrotaan, kuinka roskaaminen vaikuttaa luontoon. Sen jälkeen keskustellaan tarinan pohjalta roskaamisesta, siitä miten itse voidaan vähentää roskaamista ja miten se vaikuttaa luontoon. Lopuksi askarrellaan tai leikitään kirjan innostamina.

Kirjat

- Erfving, Emilia: *Roskakasa*. Lasten Keskus 2021.
- Erkintalo, Jenni: *Mato ja meri*. Etana Editions 2019.

Keskustellaan kirjan sisällöstä

Miten roskat vaikuttavat tarinassa luontoon ja metsän ja meren asukkaiden elämään?
Millainen luonto/metsä/meri/elinympäristö oli, kun siellä oli paljon roskia?
Näkykö meidän omassa ympäristössämme roskia?
Millaiset asiat ovat roskia ja mitä voi käyttää uudelleen? Mitä roskille pitää tehdä?
Mitä voi tehdä, että roskia tulisi vähemmän?
Mihin asioihin roskien vähentäminen vaikuttaa?

Tehtävät

1. Rakenna kierrätysmateriaalista

Mato tekee itselleen veneen pullonkorkista. Metsän eläimet rakentavat roskista eläimiä. Askartele kierrätysmateriaalista oma vene tai metsän eläimiä.

Kierrätysmateriaaliksi sopivat esimerkiksi huuhdellut pahviset tölkit ja muut pahvipakkaukset, talouspaperirullan hylsy, muoviset pullonkorkit ja jugurttipurkit.

2. Tee kaksi maisemaa: roskainen ja viihtyisä

Ota taustaksi kaksi samanlaista paperia, esimerkiksi valmis maisemakuva tai tyhjä vihreä tai sininen paperi. Piirrä tai liimaa toiseen maisemakuvaan erilaisia roskia (leikkaa kuvia esimerkiksi lehdistä tai mainoksista), joita ihmiset ovat sinne jättäneet.

Mieti, mitä roskien tilalla voisi olla, ja tee toiseen maisemakuvaan esimerkiksi kasveja tai muita asioita, jotka tekevät maisemasta kauniin ja viihtyisän.

Kerro sinun oma tarinasi siitä, mitä maisemassa on tapahtunut. Kumpi oli ensin, roskainen vai viihtyisä maisema?

3. Askartele kylttejä tai juliste

Miten roskaamista voisi vähentää? Millaisia asioita voi kierrättää ja käyttää uudelleen?

Tehkää yhdessä ohjekylttejä, jotka opastavat, kuinka roskaamista vähennetään. Kyltit voivat opastaa kierrättämään paperia, pahvia, metallia tai viemään vaatteita ja tavaroita kirpputorille tai hyväntekeväisyyteen.

Miettikää, millaisia vaikutuksia viihtyisällä ympäristöllä on eri eläimille. Tehkää julisteita, joissa eläimet kertovat, miten viihtyisä ympäristö vaikuttaa heihin.

4. Rakenna oma, viihtyisä ympäristö

Rakenna leluista oma, viihtyisä luontoon sijoittuva ympäristö. Onko se saari keskellä järveä, pesäkolo kallion kupeessa vai suojaista puiden ympäröimä niitty? Voit käyttää esimerkiksi legopalikoita, rakennuspalikoita, pehmoleluja tai muita leluja.

Kuka viihtyisässä ympäristössä asuu? Miksi ympäristö on viihtyisä? Mitä asukkaat syövät ja mistä ruoka tulee? Minne roskat laitetaan?

Muita teemaan sopivia kirjoja

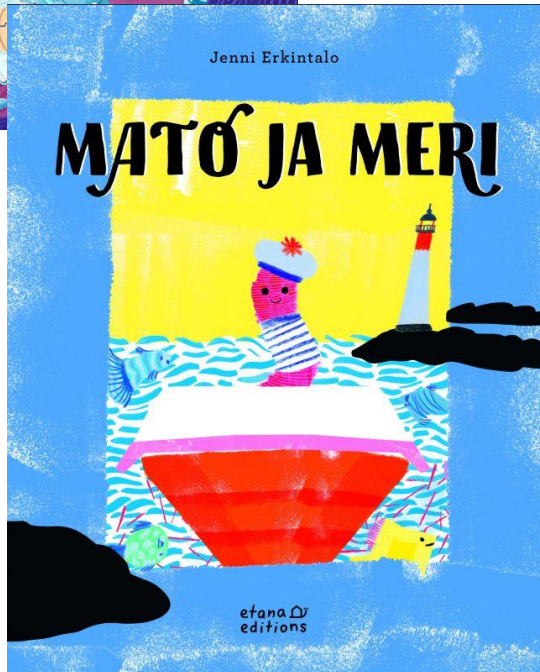
- Aittokoski, Metsämarja: *Pidä metsä siistinä, Pikkuli*. Mäkelä 2020/2023.
- Erkintalo, Jenni: *Mato ja metsä*. Etana Editions 2024.
- Kolari, Marja-Riitta: *Elma ja yökkäilevä Ylppö*. Pieni Karhu 2020.
- Ryyänen, Henna: *Metsä muuttaa*. Tammi 2023.

Kuva: Mira Aro.

LUkeMO

Tehtävät

Rakenna kierrätysmateriaalista

Kaksi maisemaa

Kylttejä ja juliste

Rakenna oma ympäristö

Esi- ja alkuopetus

Ilmiö: perheet yhteiskunnassa

a) Erilaiset perheet ja perhemuodot

Tutustutaan erilaisiin perheisiin ja perhemuotoihin kirjojen avulla. Valitaan kirja ja luetaan se joko itsenäisesti, tai yhdessä luokan tai ryhmän kanssa. Sen jälkeen tehdään tehtävä, jossa pohditaan teemaa oman tekemisen kautta.

Kirjat

- Isoaro, Anna Elina & Mallius, Mira: *Kaksi tättä nimeltä Veera*. WSOY 2023.
- Karsikas, Ilja: *Kahden kodin lauluja*. S&S 2025.
- Denysenko, Larysa & Foja, Marija: *Maja ja ystävät*. Tammi 2022. Suomentanut Eero Balk.

Tehtävät

1. Erilaiset perheet -kuvakollaasi

Tarkastelkaa ensin sekä luetussa kirjassa esiintyviä perheitä, että lehdissä ja oppikirjoissa esiintyviä perheitä. Millaisia perheitä löytyi tai ei löytynyt, ja miksi juuri tällaisia perheitä? Keskustelkaa myös siitä, voiko pelkän kuvan perusteella sanoa, muodostavatko kuvan ihmiset perheen tai millaisia perhesuhteita heidän välillään on?

Sen jälkeen jokainen voi askarrella tai piirtää kuvitteellisen perheen joko itsenäisesti tai parin kanssa. Hyödyntäkää esimerkiksi kollaasitekniikkaa, jolloin materiaalina voi käyttää erilaisia aikakauslehtiä ja muita kuvia. Kirjoita perheestä lyhyt esittely, josta selviää ainakin perheenjäsenten nimet ja perhesuhteet. Mukaan voi sisällyttää myös kiinnostuksenkohteita, ammatteja, perheen asuinpaikan ja niin edelleen.

Vaihtoehtoisesti voit tehdä kuvakollaasin kuvitteellisesta perheestä, jossa on ainoastaan perheeseen ja perheenjäseniin liittyviä esineitä tai asioita. Kuvaile miksi tai miten juuri tämä asia kuvastaa tiettyä perheenjäsentä, esimerkiksi työ, harrastus, luonteenpiirre.

2. Perheenjäsenen tai läheisen haastattelu

Haastattele yhtä perheenjäsentäsi tai muuta läheistä ja kirjoita ylös vastaukset. Tee posterit perheenjäsenestä tai läheisestä haastattelun pohjalta. Liitä mukaan valokuva tai piirustus. Pitäkää lyhyet esittelyt luokassa, tai muodostakaa perheenjäsenten galleria luokan seinälle, josta kaikki voivat itsenäisesti käydä tarkastelemassa postereita.

Ennen tehtävää voidaan pohtia yhdessä, keitä perheeseen kuuluu tai voi kuulua, keitä ovat läheiset ja millainen oma lähipiiri on.

Haastattelussa voi kysyä seuraavia asioita: nimi, ikä, syntymäpaikka ja nykyinen asuinpaikka, silmien väri, hiusten väri, keitä perheeseen kuuluu, harrastukset, mistä asioista pitää. Voit myös keksiä omia kysymyksiä!

Muita teemaan sopivia kirjoja

- Katajavuori, Riina & Savolainen, Salla: *Mennään jo naapuriin*. Tammi 2017.
- Kumm, Essi & Majala, Marika: *Puhelias Elias* -sarja. Tammi 2012–2019.
- Skyttä-Forsell, Jenni & Porta, Giannetta: *Viltti ja Vanu varovaisten talossa*. Kvaliti 2023.
- Vainio, Päivi, Daruish, Lilli & Pikkujämsä, Matti: *Hilla ja muutosten kesä*. Vinhan Kustantamo 2025.

Kuvat: Mira Aro.

LUkeMO

LUKUINTOA

Tehtäviä ja toimintaa

Opettajille

Varhaiskasvatukseen

Mitä juuri luin?

Selkopolku – selkokirjoja yläkouluihin

Selkopolku-kirjapaketit (selkokielinen sivu)

Ilmiölähtöiset materiaalipaketit
kirjallisuuskasvatukseen

Lukuhaasteet

Lukuklaani

Lukuboost

[Lukemo](#) » [Lukuintoa](#) » Ilmiölähtöiset materiaalipaketit kirjallisuuskasvatukseen

ILMIÖLÄHTÖISET MATERIAALIPAKETIT KIRJALLISUUSKASVATUKSEEN

Ilmiölähtöisen kirjallisuuskasvatuksen materiaalipaketit keskittyvät kahteen teemaan: **kestävä kehitys** ja **perheet yhteiskunnassa**. Kummastakin teemasta on toteutettu erikseen varhaiskasvatukseen, alakouluun ja yläkouluun suunnattu materiaalipaketti.

Kukin materiaalipaketti pohjautuu 1–6 kyseistä teemaa käsittelevään lasten- tai nuortenkirjaan. Materiaalipaketit sisältävät:

- Lyhyet esittelyt materiaalipaketin pohjana käytettävistä lasten- tai nuortenkirjoista
- Vaihtoehtoisia toimintavinkkejä kirjan ja teeman ympärillä
- Kirjalistan, jossa on lisää samaan teemaan liittyviä, kohderyhmälle sopivia lasten- tai nuortenkirjoja, joihin tehtäviä voi myös soveltaa.

Materiaalit ovat hyödynnettävissä vapaasti ja maksutta. Materiaalipaketeista löytyy myös ladattavat ja tulostettavat pdf-versiot kunkin materiaalin sivulta.

Materiaalipakettien tavoitteena on tarjota opettajille ja varhaiskasvatuksen ammattilaisille helposti käyttöön otettava kirjallisuuskasvatuksen opetusmateriaalikokonaisuus, joka samalla laajentaa kirjallisuuden käyttöä muiden oppiaineiden sisältöön ilmiölähtöisesti.

Lastenkirjainstituutti on laatinut materiaalipaketit Otto A. Malmin lahjoitusrahaston tuella.

VARHAISKASVATUS

- [Kestävä kehitys](#)
- [Perheet yhteiskunnassa](#)

ALAKOULU

- [Kestävä kehitys](#)

LUKUINTOA

Tehtäviä ja toimintaa

Opettajille

Varhaiskasvatukseen

Mitä juuri luin?

Selkopolku – selkokirjoja yläkouluihin

Selkopolku-kirjapaketit (selkokieline sivu)

Ilmiölähtöiset materiaalipaketit
kirjallisuuskasvatukseen

Lukuhaasteet

Lukuklaani

Lukuboot

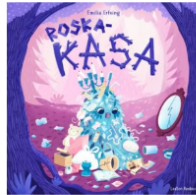
[Lukemo](#) » [Lukuintoa](#) » [Ilmiölähtöiset materiaalipaketit kirjallisuuskasvatukseen](#) » Varhaiskasvatus: kestävä kehitys

VARHAISKASVATUS: KESTÄVÄ KEHITYS

Luetaan yhdessä kuvakirja, jossa kerrotaan, kuinka roskaaminen vaikuttaa luontoon. Sen jälkeen keskustellaan tarinan pohjalta roskaamisesta, siitä miten itse voidaan vähentää roskaamista ja miten se vaikuttaa luontoon. Lopuksi askarrellaan tai leikitään kirjan innostamina.

[Materiaalin ladattava pdf-versio](#) (avautuu uuteen välilehteen).

KIRJAT

Erfving, Emilia: *Roskakasa*. Lasten Keskus 2021.

Metsän keskellä kököttää Kasa, joka muodostuu oksista, kävyistä ja tammenterhoista. Kasaan on kuitenkin ilmestynyt roskia, jotka ovat vaaraksi eläimille. Mitä metsän asukkaat voivat tehdä roskille?

Erkintalo, Jenni: *Mato ja meri*. Etana Editions 2019.

Yksinäinen Mato kaipaa ystäviä ja seikkailuja ja hyppää pullonkorkin kyytiin seilataksaan merelle. Se löytää aalloista viestin, jossa pyydetään apua. Mato vaihtaa veneensä aina uudestaan isompaan ja isompaan. Lopulta Mato tapaa kalan, joka lähettää hätäviestin, koska meren saastuminen on vaarantanut kalojen elämän.

KESKUSTELLAAN KIRJAN SISÄLLÖSTÄ

- Miten roskat vaikuttavat tarinassa luontoon ja metsän ja meren asukkaiden elämään?
- Millainen luonto/metsä/meri/elinympäristö oli, kun siellä oli paljon roskia?
- Näkykö meidän omassa ympäristössämme roskia?
- Millaiset asiat ovat roskia ja mitä voi käyttää uudelleen? Mitä roskille pitää tehdä?
- Mitä voi tehdä, että roskia tulisi vähemmän?
- Mihin asioihin roskien vähentäminen vaikuttaa?

TEHTÄVÄT

KIITOS!

Tutustu materiaaleihin:

<https://lukemo.fi/lukuintoa/ilmiolahtoiset-materiaalipaketit-kirjallisuuskasvatukseen/>

Lisätietoa:

kaisa.laaksonen@lastenkirjainstituutti.fi